

Per Egil Hegge
redaktør i Aftenposten

– La du merke til hvordan hun formulerte seg?

«Litteratur kan brukes som et klinisk hjelpemiddel.» Sitatet er fra en samtale med professor dr. Robert Coles (f. 1930), som foreleser i litteratur for medisinstudenter ved Harvard-universitetet. Han forlanger ingen eksamen, studentene skal ikke innlevere semesteroppgaver. Men de skal høre på forelesningene hans.

Litteraturforelesninger som ledd i medisinerutdannelsen er kommet inn ved flere andre universiteter. Men det var Coles som begynte, på slutten av 1970-tallet.

Han er en nokså spesiell mann. Alltid skjedeslørt, nesten lurvete kledt – for 20 år siden prydet han omslaget på New York Times' søndagsbilag iført en genser med østkystens største hull på albuen. Fullstendig uten tilløp til snobberi – det eneste måtte være at han insisterer på å demonstrere sin engelske herkomst (foreldrene innvandret fra England før han ble født) ved at han ikke har noen mellombokstav i navnet, slik alle «ordentlige» amerikanere har.

Han har også hatt en spesiell karriere, og hans produktivitet som skribent er så enorm at hans kolleger sammenfatter ham under slagordet «Aldri en tanke uten at den kommer på trykk». Han har aldri skrevet en linje skjønnlitteratur, enda han gjerne skulle ha gjort det. Hans forbilde er «landsmannen» George Orwell. Blant de forfattere han har skrevet

om, er Flannery O'Connor, den på alle måter vanskelige sørstatsdikteren som døde av lupus i 1964, før hun var fylt 40. Henne valgte han ikke på grunn av sykdomshistorien, men på grunn av hennes persongalleri og hennes personlighet. Det er mindre gåtefullt at han også har begått en biografi om Erik H. Erikson, *The Growth of His Work*.

I den utstrekning han har noen spesialitet oppe i allsidigheten, er han barnepsykiater. De holdninger som førte ham dit, og de metoder han tok i bruk, kan studeres i fembindsverket *Children of Crisis*. Det fikk sin uforutsette start da han var militærlege i Mississippi i 1950-årene og kom i kontakt med de fattigste av de fattige: enslige mødre som var leiearbeidere i landbruket, for det meste på bomullsmarkene. Han fikk noen av dem som pasienter, og han oppdaget at disse kvinnene, med de dårligst tenkelige sosiale og utdannelsesmessige forutsetninger, hadde struktur og orden på sitt liv. Fremfor alt hadde de verdighet. Han skrev om dem. Det ble til *Women of Crisis*. Så skrev han om barna deres – som i forbløffende grad hadde et godt liv midt oppe i fattigdommen.

Aha. En slu patriot som vil pynte på USAs mørkere sider ved å fortelle solskinnshistorier? Nei. Ikke nettopp det. Nettopp ikke det.

Men han ville både lytte til og fortelle historier, historier det går an å lære noe av: «Jeg

ser meg hver eneste dag som en vandringsmann ved tingenes grense, nært opp til fag som sosiologi og antropologi, temmelig nær historie og politikk; men det jeg lærer, vokser ut av mitt virke som lege og som barnepsykiater, de to yrker som stadig former de spørsmål jeg stiller. Det er som lege jeg nærmer meg de mennesker jeg forsøker å observere, å ha samvær med og la være i fred, i betydningen la beholde den rest av verdighet det er mulig å bevare for slike mennesker mot så høye odds – en verdighet som sannelig fortjener å slippe forurensningen fra den skjodesløse, selvopptatte, snørhovne, ja, barbariske ordbruk som blomstrer rundt oss i denne tid.»

Hvor lærte han det? Hos en av de forfattere han foreleser om, poeten William Carlos Williams – som også var lege, og som Coles fulgte som medisinstudent på husbesøk i New Yorks fattige vestlige forsteder i New Jersey. Hver gang de hadde besøkt en pasient, oftest i et fattig innvandrerhjem hvor det var så som så med engelskkunnskapene, satt Williams noen minutter i bilen og skrev ned noen setninger. De dukket senere opp i diktene hans. Det var setninger Coles ikke hadde lagt merke til i all deres hjelpeløshet, ikke før Williams gjentok utsagnet etter å ha spurt: «La du merke til hvordan hun formulerte seg?»

Han vet godt at mennesker ikke automatisk blir moralsk høyverdige av å lese litteratur. Stalin leste hele sitt liv. Radovan Karadzic er både lyriker og Shakespeare-oversetter.

Men han vet også at de store forfattere er blitt store fordi de har innsikt i menneskenaturen og dens mangslungenhet. Og stort sett begrenser han pensum til forfattere som også var leger: Tsjekhov, William Carlos Williams, Walker Percy, Mikhail Bulgakov. Omtrent det eneste unntaket han gjør, er Leo Tolstojs novelle *Ivan Iljitsj' død*.

Per Egil Hegge

Kunsten å være lege ...

«Den beste kunsten utfordrer oss
til å se dypere inn i oss selv
og til å våge oss inn i andres forestillingsverden»

Lisa R. Dittrich

I neste nummer:

- Biologiske virkningsmekanismer av alkohol
- Er kontorblodtrykk tilstrekkelig?
- Kortikal blindhet og preeklamps
- Legen som pasientens advokat